

Розділ VIII

ПРОБЛЕМИ ПРАВОВОЇ ПОЛІТОЛОГІЇ

DOI: 10.33663/1563-3349-2023-34-663-672

УДК 341.215.4

І. О. КРЕСІНА,

доктор політичних наук, професор,
член-кореспондент НАПрН України*

ORCID: 0000-0003-0771-9707

К. М. ВІТМАН,

доктор політичних наук, професор**

ORCID: 0000-0003-3586-9614

ПРОБЛЕМИ РАТИФІКАЦІЇ ЄВРОПЕЙСЬКОЇ ХАРТІЇ РЕГІОНАЛЬНИХ АБО МІНОРИТАРНИХ МОВ В УКРАЇНІ

У статті розглянуто процес ратифікації Європейської хартії регіональних або міноритарних мов 1992 р. і зміни зобов'язань нашої держави щодо виконання її положень. Автори дійшли висновку про те, що підхід України до ратифікації Хартії не був виваженим, не мав достатнього наукового обґрунтування. Зокрема, він має такі концептуальні недоліки: 1) за основу взято уявлення про права національних меншин у сфері використання їх мов, а не власне захист регіональних та міноритарних мов; 2) перелічені для захисту національні меншини обрано довільно, частково неадекватно; 3) відмова від виокремлення територій традиційного поширення мов, які планується захищати; 4) нічим не виправданою і дискримінаційною є відмова від спеціального захисту нетериторіальних мов; 5) однакове ставлення до всіх регіональних або міноритарних мов сприяє занепаду і зникненню реліктових мов.

Ключові слова: міноритарні мови, регіональні мови, мови меншин, національні меншини, етнокультурна політика держави.

* **Kreslna Iryna**, Doctor of Political Sciences, Full Professor, Corresponding Member of the NALS of Ukraine

** **Vitman Kostyantyn**, Doctor of Political Sciences, Full Professor

Kresina Iryna, Vitman Kostyantyn. Problems of ratification of the European Charter of regional or minority languages in Ukraine

This article examines the process of ratification of the European Charter of Regional or Minority Languages of 1992 and changes in the obligations of Ukraine to fulfill its provisions. The authors came to the conclusion that Ukraine's approach to the ratification of the Charter was not balanced and did not have sufficient scientific justification. In particular, it has the following conceptual flaws: 1) the idea of the rights of national minorities in the sphere of using their languages is taken as a basis, and not the actual protection of regional and minority languages; 2) the named national minorities were chosen arbitrarily, partly inadequately; 3) the refusal to distinguish the territories of the traditional distribution of the languages that are planned to be protected; 4) the refusal of special protection of non-territorial languages; 5) the equal treatment of all regional or minority languages that enables decline and disappearance of relict languages.

Key words: *minority languages, regional languages, language of minority, national minorities, ethno-cultural policy of the state.*

Вступ. Ця стаття є продовженням серії наших досліджень, здійснених як самостійно, так і у творчій співпраці й присвячених проблемі пошуку гнучкої й чутливої правової моделі мовних і етнічних відносин для України. Зокрема, у ній ми розглянемо проблеми ратифікації Європейської хартії регіональних або міноритарних мов 1992 р. і зміни зобов'язань нашої держави щодо виконання її положень. Актуальність теми дослідження зумовлюється складними й динамічними процесами розвитку мовних і етнокультурних відносин в Україні, пошуками оптимальних моделей їх регулювання в контексті складного посттоталітарного і постколоніального транзиту суспільства, зовнішньо- і внутрішньополітичного протистояння, численних загроз збереженню суверенітету, територіальної цілісності, конституційного ладу та єдності України.

Метою статті є аналіз моделей ратифікації Європейської хартії в Україні та зобов'язань, прийнятих на себе нашою державою щодо її виконання.

Аналіз літературних джерел і публікацій. Проблеми ратифікації Європейської хартії вже привертали до себе увагу науковців. Зокрема, окремі питання політичних дискусій навколо цього акта були описані Н. О. Седневою¹, Г. Янковською² й Є. І. Томашевською³, питання політичного і правового контекстів ратифікації було окреслено В. А. Василенком⁴, лінгвістичні й психолінгвістичні аспекти запровадження Хартії в Україні виокремила Н. Дзюбишина-Мельник⁵.

Виклад основного матеріалу. У нашому попередньому дослідженні⁶ ми дійшли висновку про те, що Європейська хартія спрямована на захист (а) історичних / традиційних мов як елементів живої культурної спадщини (б) майже виключно на територіях їх історичного поширення, де вони досі виступають засобом спілкування, (в) без шкоди для функціонування та вивчення офіційної мови (офіційних мов), (г) за обґрунтованим вибором держави, згідно із встановленими нею переліком і географічними рамками та із

застосуванням різних підходів, зважаючи насамперед на стан кожної мови та наявність загрози її збереженню та розвитку, (д) шляхом не лише антидискримінаційних, а й захисних заходів і політики підтримки у сферах освіти, судочинства, надання адміністративних послуг, ЗМІ, культурної діяльності, економічного і соціального життя, транскордонного співробітництва, а також (е) захист нетериторіальних історичних мов у межах усієї держави; але вона (є) безпосередньо не створює індивідуальних чи колективних прав, (ж) не спрямована на підтримку чи конституювання меншин, будь-яку сегментацію суспільства, (з) не передбачає захист мов мігрантів, включно з не-громадянами, іммігрантами, носіями регіональних мов поза межами їх традиційного розселення.

Європейська хартія становить захисний рівень регулювання мовних відносин у Європі, що існує поряд із загальним принципом недискримінації, втіленим у Рамковій конвенції про захист національних меншин 1995 р. Такий рівень міг би розглядатися як дискримінаційний, але спрямований виключно на захист історичних мов як культурного артефакту, «живої грані європейської культурної ідентичності», а не елементу надання особливих індивідуальних чи колективних прав. Основним фокусом Хартії є вразливі мови, які перебувають під загрозою втрати повноцінності їх розвитку чи навіть зникнення. Принципом Хартії є захист історичних мов переважно на визначених територіях, а тому особливі можливості (а не права), які можуть у зв'язку з цим виникати у частини носіїв певної мови, є суто похідними і не становлять позитивної дискримінації всієї мовної (а здебільшого, зрозуміло, також етнічної) групи.

Сам по собі офіційний український переклад цього акта, включно з назвою (Європейська хартія регіональних мов або мов меншин) містить суттєву змістову помилку – в оригіналі насправді йдеться, зокрема, не про мови меншин, а про міноритарні мови (*minority languages*), тобто такі, якими розмовляє меншість населення держави. Далі у викладі та при цитуванні перекладів ми свідомо виправляємо цю помилку.

Доволі складно однозначно оцінити обґрунтованість і стратегічну виваженість вибору зобов'язань, узятих Україною на себе серед передбачених Європейською хартією варіантів. Сам процес ратифікації Хартії в Україні був складним. Перший раз її було ратифіковано Верховною Радою України 24 грудня 1999 р. Згідно з відповідним законом і ратифікаційною грамотою зобов'язання держави за Хартією мали поширюватися на «мови національностей»: росіян, євреїв, білорусів, молдован, румунів, кримських татар, болгар, поляків, угорців, греків, німців, гагаузів, словаків⁷.

На всі мови перелічених національностей мали поширюватися зобов'язання згідно з частинами I, II, IV, V Хартії. Водночас зобов'язання згідно з частиною III Хартії мали поширюватися диференційовано. Зокрема, у випадках, «коли чисельність осіб, які до них [перелічених національностей] належать і постійно компактно проживають у межах відповідної адміністратив-

но-територіальної одиниці, становить більше 20 відсотків», передбачалося без вибору (попри передбачений у самій Хартії вибір і слова «або» щодо багатьох варіантів) одночасне застосування різних варіантів застосування положень ст. 8 щодо: дошкільної освіти – забезпечення освіти регіональною або міноритарною мовою, суттєвої частини освіти такою мовою, а також одного й іншого за наявності достатньої кількості дітей із сімей, які цього бажають; початкової, середньої, професійно-технічної освіти – забезпечення освіти регіональною або міноритарною мовою, суттєвої частини освіти такою мовою, викладання таких мов як частини навчальної програми; вищої освіти, навчання для дорослих і безперервного навчання – забезпечення освіти регіональною або міноритарною мовою, забезпечення можливості вивчення таких мов як окремих дисциплін; забезпечення «викладання історії та культури, відображенням яких є відповідна регіональна або міноритарна мова»; забезпечення підготовки вчителів для виконання таких зобов'язань; створення наглядового органу щодо виконання цих зобов'язань; зрештою, просто «дозволити, заохочувати або забезпечувати викладання регіональною або міноритарною мовою чи вивчення такої мови на всіх відповідних рівнях освіти».

Щодо питань використання регіональних або міноритарних мов у діяльності судової влади Україна зобов'язалася, за умов, коли в межах адміністративно-територіальної одиниці частка однієї з перелічених «національностей» становить не менше 20 % населення і вони проживають компактно (ст. 9): гарантувати стороні у кримінальній, цивільній, адміністративній справі можливість користуватися регіональною або міноритарною мовою, визнавати прийнятними документи, докази і клопотання, представлені такою мовою; перекладати усіма такими мовами найважливіші акти законодавства. У питаннях надання адміністративних послуг за таких само умов держава зобов'язалася (ст. 10): «забезпечити, щоб адміністративні власті використовували регіональні або міноритарні мови», щоби посадові особи відповідної адміністративно-територіальної одиниці використовували ці мови в роботі з відвідувачами за бажанням останніх, приймати усні та письмові заяви і відповідати на них цими мовами, «дозволити адміністративним властям складати документи регіональною або міноритарною мовою», дозволяти використання регіональних або міноритарних мов у рамках регіонального і місцевого управління; публікувати офіційні документи місцевих властей, окрім української, також цими мовами, дозволяти використання цих мов на засіданнях органів влади; загалом використовувати ці мови при наданні послуг; дозволяти написання назв місцевостей, окрім української, також цими мовами. У інформаційній сфері за таких само умов держава зобов'язалася (ст. 11): сприяти створенню принаймні по одному телеканалу, радіостанції та газеті регіональними або міноритарними мовами, забезпечити трансляцію програм цими мовами на інших телеканалах і радіостанціях; сприяти створенню і розповсюдженню аудіо- та відеопроductів цими мовами; сприяти відповідній

мовній підготовці журналістів; не обмежувати доступ до зарубіжних ЗМІ цими мовами (окрім передбачених у законодавстві обмежень); забезпечити представництво чи врахування інтересів носіїв цих мов у органах, що формують державну інформаційну політику. У сфері культурної діяльності за таких саме умов Україна зобов'язалася (ст. 12): сприяти культурним ініціативам регіональними або міноритарними мовами, доступу до творів цими мовами та їх популяризації, перекладу з них та на них; заохочувати культурну діяльність цими мовами поза межами традиційного проживання їх носіїв. У сфері економічного і культурного життя (ст. 13) за таких умов (хоча у Хартії дія частини відповідних положень поширюється на всю територію держави) передбачено такі зобов'язання держави: не обмежувати використання регіональних і міноритарних мов у спілкуванні й документації; сприяти використанню цих мов у державному секторі економіки; забезпечити використання цих мов у соціальних установах за бажанням клієнтів. Також держава мала сприяти укладенню міждержавних договорів і транскордонному співробітництву з метою розвитку цих мов (ст. 14).

У випадку, якщо частка носіїв регіональної чи міноритарної мови в певній адміністративно-територіальній одиниці, за умови компактного проживання, становить від 10 до 20 %, передбачався дещо вужчий і відмінний перелік зобов'язань держави, зокрема: без навчання відповідною мовою, без загального надання адміністративних послуг такою мовою та ведення нею документації органів влади, без укладення міждержавних договорів та ін.

У адміністративно-територіальних одиницях, де частка «певних осіб певної національності, які використовують мови відповідних національностей», є меншою за 10 %, «у міру розумної можливості» мав застосовуватися ще вужчий перелік положень Хартії.

Верховній Раді АР Крим та органам місцевого самоврядування по всій Україні дозволялося «встановлювати... більш сприятливі... умови функціонування регіональних або міноритарних мов» – але лише якщо частка їх носіїв у відповідній адміністративно-територіальній одиниці становить понад 10 %. При цьому зазначалося, що положення п. 5 ст. 7, що передбачали поширення зобов'язань держав на нетериторіальні мови, в Україні тимчасово застосовуватися не будуть.

У 2000 р. Конституційний Суд України визнав ратифікацію Європейської хартії регіональних або міноритарних мов такою, що втратила чинність, але суто через неконституційність процедури ухвалення відповідного закону⁸. Загалом після першої ратифікації Хартії вона була чинною для України лише півроку. Питання «завершення перерваного процесу ратифікації» Хартії та «адекватний захист усіх національних груп» тоді став предметом уваги й тиску на Україну з боку Ради Європи⁹. Не парадоксально і навіть цілком зрозуміло, що такий само тиск на нашу державу чинився керівництвом РФ. Президент України двічі подавав до Верховної Ради України законопроекти щодо ратифікації Хартії – у 2001 та 2002 рр.

Новий Закон України «Про ратифікацію Європейської хартії регіональних мов або мов меншин» було ухвалено у 2003 р.¹⁰ У ньому та відповідній ратифікаційній грамоті Україна декларувала застосування Хартії щодо тих самих тринадцяти «мов етнічних меншин України», уже не «національностей», перелічених тепер за абеткою і без штучного висунення росіян на перше місце: білорусів, болгар, гагаузів, греків, євреїв, кримських татар, молдован, німців, поляків, росіян, румунів, словаків та угорців. При цьому, як і першого разу, не уточнено, до яких саме мов цих меншин мають застосовуватися положення Хартії. Території застосування так само не вказані, а відтак це можна розуміти як всю територію держави¹¹.

Україна заявила, що обрані нею статті Хартії, що підлягають виконанню, застосовуватимуться щодо усіх перелічених регіональних мов (хоча перелічені не мови, а меншини, й принаймні одна з них – євреї – є не регіональною). Тобто порівняно з першою ратифікацією зникла градація застосування Хартії залежно від частки носіїв регіональних або міноритарних мов у певних адміністративно-територіальних одиницях. При цьому Україна остаточно не взяла на себе зобов'язання щодо п. 5 ст. 7 про поширення положень Хартії на нетериторіальні мови й, таким чином, на нашу думку, позбавила спеціального захисту мову (мови) кочової частини ромів й піддала сумніву захист мови ідиш.

Аналіз другого закону і ратифікаційної грамоти України демонструє, що вона взяла на себе мінімальні зобов'язання із тих, що запропоновані у Хартії. Зокрема, вивчення регіональних і міноритарних мов на всіх рівнях освіти має здійснюватися за наявності бажаючих, навчання цими мовами не передбачене. У судовій системі використання цих мов обмежене лише визнанням прийнятності поданих на них клопотань і доказів, у сфері надання адміністративних послуг – лише діяльністю органів місцевого і районного рівня та практично не конкретизоване. У сфері ЗМІ передбачені лише заходи щодо регулярної трансляції програм радіо- і телекомпаніями, заохочення видання принаймні однієї газети з матеріалами різними регіональними і міноритарними мовами, сприяння мовній підготовці журналістів, представництво чи врахування інтересів носіїв цих мов у державних органах, відповідальних за політику щодо ЗМІ. Держава зобов'язується заохочувати культурну діяльність регіональними та міноритарними мовами, переклади з цих мов і на них, поширювати інформацію про ці мови та культурні цінності цими мовами, забезпечити свободу використання цих мов у приватних компаніях і приватних документах, не відмовляється від можливості транскордонного співробітництва та укладення двосторонніх міждержавних договорів з метою розвитку контактів і навчання носіїв цих мов.

Слід додати, що в рішенні Конституційного Суду України 2021 р. було вказано на виявлення двох варіантів офіційного перекладу українською мовою тексту Європейської хартії й підтверджено «практичне застосування кожного з них у той чи той історичний період». Суд вказав на невідповідність

оригіналу обох перекладів, починаючи із самої назви і використання словосполучення «мови меншин» замість «міноритарні мови». Суд зазначив, що Міністерство закордонних справ у 2006 р. змінило текст офіційного перекладу, включно з назвою (Європейська хартія регіональних або міноритарних мов) та похідною від неї термінологією, та розмістило його на офіційному вебпорталі Верховної Ради України¹². Ми певні, що Конституційний Суд України мав підстави для такого твердження, але маємо констатувати, що як на згаданому вебпорталі, так і на спеціалізованому сайті Ради Європи, присвяченому Хартії, розміщено офіційний український переклад під назвою з «мовами меншин», який ми й проаналізували вище.

Цілком погоджуємося і з міркуваннями Суду щодо того, що невідповідний оригіналу переклад «автоматично змінює об'єкт і цілі Хартії як міжнародного договору», що можна розглядати як «засадничу проблему». Адже в оригіналі «йдеться не про права певної національної меншини, а про мову, носієм якої є та чи та група населення». Зрозуміло, що в такий спосіб створюється ситуація юридичної невизначеності застосовуваного права, неможливості належного виконання Україною своїх міжнародних зобов'язань, створюються умови для політичних маніпуляцій¹³. На підтвердження наших попередніх міркувань процитуємо думку В. А. Василенка: «Всупереч духу і змісту Хартії, цей Закон покладає на державу надмірні зобов'язання щодо особливого захисту тих мов, які цього не потребують, і залишає поза сферою своєї дії низку мов, яким справді потрібні особливий захист і підтримка»¹⁴. Можливо, саме ці принципово важливі недоліки українського перекладу Європейської хартії малися на увазі у Концепції державної мовної політики 2010 р., де одним із завдань визначено «приведення Закону України «Про ратифікацію Європейської хартії регіональних мов або мов меншин» у відповідність з об'єктом та цілями Хартії в її автентичній редакції»¹⁵.

Прикладом політичної маніпуляції стала передвиборна програма В. Януковича 2009 р., який, саме спираючись на власне розуміння Європейської хартії, виступав за надання російській мові статусу другої державної¹⁶.

Висновки. Загалом, на нашу думку, підхід України до ратифікації Європейської хартії, відображений як у перших, так і других законі й ратифікаційній грамоті, не був виваженим, не мав достатнього наукового обґрунтування. Він містив, звичайно, й позитивні підходи. Зокрема, порівняно з першою ратифікацією, що створювала загрози для цілісності українського суспільства, у другій ратифікації послідовно уникаються заходи, що могли б сприяти розвитку регіоналізму, інституціоналізації національних меншин, заважати утвердженню української мови як державної, а також надмірних витрат бюджетних коштів. Але переважають саме негативні підходи, що виявляються в такому: 1. За основу взято уявлення про права національних меншин (першого разу – національностей) у сфері використання їх мов, а не власне захист регіональних і міноритарних мов. Це фундаментальна помил-

ка, яку, можливо, зроблено не випадково. Адже вона спотворює сутність Європейської хартії. 2. Названі національні меншини обрано довільно. Неможливо належно виконувати положення Європейської хартії одночасно щодо молдовської та румунської мови, які насправді є однією мовою. Неможливо захищати мову євреїв України, не знаючи, йдеться про ідиш чи іврит. Те ж саме стосується мови греків України, адже насправді вони використовують румейську, урумську та новогрецьку мови. Загалом критерії віднесення певних мов до регіональних або міноритарних незрозумілі. 3. Принциповою помилкою тих, хто в обох випадках відповідав за підготовку закону і ратифікаційної грамоти, була відмова від виокремлення територій саме традиційного поширення мов, які планується захищати. Похідним від цього й, очевидно, необґрунтованим є спеціальний захист найбільш численної групи носіїв міноритарної мови – російської – у межах всієї України. А натомість могло йтися лише про історичні громади – наприклад, старовірів у Закарпатській, Одеській, Чернігівській областях. 4. Нічим не виправданою і дискримінаційною є тимчасова, а згодом і остаточна відмова від спеціального захисту нетериторіальних мов. Крім того, що це алогічно, зважаючи на попередню вказану помилку, це закладає підстави для дискримінації таких традиційних для України мов, як ідиш та ромська (чи ромські). 5. Нарешті, найбільшим недоліком обох законів і ратифікаційних грамот є однакове ставлення до всіх регіональних або міноритарних мов. За умов мінімальних зобов'язань основними бенефіціарами державної підтримки у такому випадку стають найбільш поширені мови, які й без спеціального захисту не перебувають під загрозою зникнення. Натомість найменшим за кількістю носіїв реліктовим мовам (наприклад, караїмській) такий передбачений державою мінімальний захист дає дуже мало й не може зупинити процес їх занепаду і зникнення.

Процес ратифікації Європейської хартії регіональних або міноритарних мов (Європейської хартії регіональних мов або мов меншин) в Україні відобразив, з одного боку, недостатній рівень професіоналізму в сферах зовнішньополітичної та законопроектної діяльності, з другого – реалії складного і тривалого політичного протистояння навколо становлення цивілізованих етнокультурних процесів в українському суспільстві, дискусії щодо напрямку розвитку української громадянської (політичної) нації.

1. Седнєва Н. Регулювання мовних питань в Україні та Європейська хартія регіональних мов чи мов меншин. *Наук. праці Чорноморського держ. ун-ту ім. Петра Могили*. 2006. Т. 40: Політ. науки. Вип. 27. С. 150–155. 2. Янковська Г. Історія прийняття й ратифікації в Україні Європейської хартії регіональних мов або мов меншин: проблеми та перспективи. *Право і суспільство*. 2012. № 1. С. 93–99. 3. Томашевська Є. І. Європейська хартія регіональних мов або мов меншин: досвід ратифікації в Україні. *Політикус*. 2021. Вип. 2. С. 155–160. 4. Василенко В. Які мови в Україні потребують особливого захисту. Колізія між національним законом і міжнародними зобов'язаннями держави. *Дзеркало тижня*. 2006. 17–24 березня. 5. Дзюбишина-Мельник Н. Чин

«Європейської хартії регіональних або міноритарних мов» та українські реалії. *Наук. вісник Волинського нац. ун-ту ім. Лесі Українки*. 2008. Вип. 2. С. 14–21. **6.** Кресіна І. О., Вітман К. М. Міжнародно-правові засади диференційованої мовної політики в Європі. *Актуальні проблеми політики*. 2023. Вип. 71. **7.** Про ратифікацію Європейської хартії регіональних мов або мов меншин 1992 р.: Закон України від 24 грудня 1999 р. № 1350-XIV. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1350-14#Text> **8.** Рішення Конституційного Суду України у справі за конституційним поданням 54 народних депутатів України щодо відповідності Конституції України (конституційності) Закону України «Про ратифікацію Європейської хартії регіональних мов або мов меншин, 1992 р.» (справа про ратифікацію Хартії про мови, 1992 р.) № 9-рп/2000 від 12 липня 2000 р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/v009p710-00#Text> **9.** Остаточний текст резолюції ПАРС щодо дотримання обов'язків та зобов'язань Україною від 27.09.01. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/994_156#Text **10.** Про ратифікацію Європейської хартії регіональних мов або мов меншин: Закон України від 15 травня 2003 р. № 802-IV. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/802-15#Text> **11.** Reservations and Declarations for Treaty No.148 – European Charter for Regional or Minority Languages (ETSNo.148). URL: <https://www.coe.int/en/web/conventions/full-list?module=declarations-by-treaty&numSte=148&codeNature=10&codePays=U> **12.** Рішення Конституційного Суду України у справі за конституційним поданням 51 народного депутата України щодо відповідності Конституції України (конституційності) Закону України «Про забезпечення функціонування української мови як державної». Справа № 1-179/2019(4094/19). 14 липня 2021 р. № 1-п/2021. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/v001p710-21#Text> **13.** Там само. **14.** Василенко В. Назв. праця. **15.** Концепція державної мовної політики. Затверджена Указом Президента України № 161/210 від 15 лютого 2010 р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/161/2010#Text> **16.** Передвиборна програма кандидата на пост Президента України Януковича Віктора Федоровича «Україна – для людей!» 2009 р. URL: https://zakon.rada.gov.ua/rada/show/n0028697-09?find=1&text=%D1%85%D0%B0%D1%80%D1%82%D1%96#w1_1

References

1. Sednieva N. Reguliuvannia movnyh pytan v Ukraini ta Yevropeiska hartiaa regionalnyh mov chy mov menshyn. *Naukovi pratsi Chornomorskoho derzhavnoho universytetu imeni Petra Mohyly*. 2006. Vol. 40: Politychni nauky. Iss. 27. P. 150–155.
2. Iankovska G. Istoriia pryiniattia i ratyfikatsii v Ukraini Yevropeiskoi hartii regionalnyh mov abo mov menshyn: problem i perspektyvy. *Pravo i suspilstvo*. 2012. No. 1. P. 93–99.
3. Tomashevska Ye. I. Yevropeiska hartiaa regionalnyh mov abo mov menshyn: dosvid ratyfikatsii v Ukraini. *Politykus*. 2021. Iss. 2. P. 155–160. **4.** Vasylenko V. Iaki movy v Ukraini potrebuiut osoblyvoho zahystu. Koliziiia mizh natsionalnym zakonom i mizhnarodnymy zoboviazanniamy derzhavy. *Dzerkalo tyzhnia*. 17–24 March 2006.
5. Dziubysyna-Melnyk N. Chyn «Yevropeiskoi hartii regionalnyh mov abo mov menshyn» ta ukrainski realii. *Naukovyi visnyk Volynskoho natsionalnoho universytetu imeni Lesi Ukrainky*. 2008. Iss. 2. P. 14–21. **6.** Kresina I. O., Vitman K. M. Mizhnarodno-pravovi zasady dyferentsiovanoi movnoi polityky v Yevropi. *Aktualni problem polityky*. 2023. Iss. 71. **7.** Pro ratyfikatsiiu Yevropeiskoi hartii regionalnyh mov abo mov menshyn 1992: Zakon Ukrainy of 24 December 1999 No. 1350-XIV. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1350-14#Text> **8.** Rishennia Konstytutsiynoho Sudu Ukrainy u spravi za konstytutsiynym podanniam 54 narodnyh deputativ Ukrainy schodo vidpovidnosti

Konstytutsii Ukrainy (konstytutsiynosti) Zakonu Ukrainy «Pro ratyfikatsiiu Yevropeiskoi hartii regionalnyh mov abo mov menshyn 1992» (sprava pro ratyfikatsiiu Hartii pro movy, 1992) No. 9-pn/2000 of 12 July 2000. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/v009p710-00#Text> **9.** Ostatochnyi tekst rezoliutsii PARE schodo dotrymannia oboviazkiv ta zoboviazan Ukrainoiu of 27.09.01. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/994_156#Text **10.** Pro ratyfikatsiiu Yevropeiskoi hartii regionalnyh mov abo mov menshyn: Zakon Ukrainy of 15 May 2003 No. 802-IV. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/802-15#Text> **11.** Reservations and Declarations for Treaty No.148 – European Charter for Regional or Minority Languages (ETS No. 148). URL: <https://www.coe.int/en/web/conventions/full-list?module=declarations-by-treaty&numSte=148&codeNature=10&codePays=U> **12.** Rishennia Konstytutsiynoho Sudu Ukrainy u spravi za konstytutsiynym podanniam 51 narodnoho deputata Ukrainy schodo vidpovidnosti Konstytutsii Ukrainy (konstytutsiynosti) Zakonu Ukrainy «Pro zabezpechennia funktsionuvannia ukrainskoi movy iak derzhavnoi». Case No. 1-179/2019(4094/19). 14 July 2021. No. 1-p/2021. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/v001p710-21#Text> **13.** Ibid. **14.** Vasilenko V. Iaki movy v Ukraini potrebuiut osoblyvoho zahystu. Koliziiia mizh natsionalnym zakonom i mizhnarodnymy zoboviazanniamy derzhavy. Dzerkalo tyzhnia. 17–24 March 2006. **15.** Kontseptsia derzhavnoi movnoi polityky. Zatverdzhena ukazom Prezidenta Ukrainy No. 161/210 of 15 February 2010. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/161/2010#Text> **16.** Peredvyborcha prohrama kandydata na post Prezidenta Ukrainy Yanukovycha Viktora Fedorovycha «Ukraina – dlia liudei» 2009. URL: https://zakon.rada.gov.ua/rada/show/n0028697-09?find=1&text=%D1%85%D0%B0%D1%80%D1%82%D1%96#w1_1

Kresina Iryna, Vitman Kostyantyn. Problems of ratification of the European Charter of regional or minority languages in Ukraine

The article examines the problems of ratification of the European Charter of Regional or Minority Languages of 1992 and changes in the obligations of Ukraine to fulfill its provisions. The authors came to the conclusion that Ukraine's approach to the ratification of the European Charter was not balanced and did not have sufficient scientific justification. In particular, it has the following conceptual flaws. 1. The idea of the rights of national minorities in the sphere of using their languages is taken as a basis, and not the actual protection of regional and minority languages. This fundamental error distorts the essence of the European Charter. 2. The named national minorities were chosen arbitrarily, partly inadequately. The criteria for classifying certain languages as regional or minority are unclear. 3. The fundamental mistake was the refusal to distinguish the territories of the traditional distribution of the languages that are planned to be protected. Derived from this and obviously unjustified is the special protection of the most numerous group of speakers of the minority language – Russian – within the whole of Ukraine instead of the few historical communities of its speakers. 4. The temporary, and later the final refusal of special protection of non-territorial languages, which lays the grounds for discrimination of such languages as Yiddish and Romani, is unjustified and discriminatory. 5. The biggest drawback is the equal treatment of all regional or minority languages. In such a case, the main beneficiaries of state support become the most widespread languages, and the least number of speakers in relict languages (for example, Karaim) receive very little protection and cannot stop the process of their decline and disappearance.

Key words: minority languages, regional languages, language of minority, national minorities, ethno-cultural policy of the state.